

Nr 109.

Av herr **Bergman m. fl.**, om förhöjning av anslaget till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet.

På femte huvudtiteln under avdelningen Alkoholistvård har i statsverkspropositionen upptagits ett reservationsanslag till befrämjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. å 40,000 kronor, att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel. Som av föredragande departementschefens anförande (sid. 153—161) framgår, är framställningen i ämnet grundad på en skrivelse den 25 september 1929 med förslag till vissa anslagsäskanden, rörande den organiserade alkoholistvården för budgetåret 1930—31 av socialstyrelsen i egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården. I denna skrivelse framhåller styrelsen, att den hittillsvarande statliga upplysnings- och understödsverksamheten bland nykterhetsnämnderna varit av provisorisk natur samt att det av 1926 års riksdag beviljade anslaget för fyraårsperioden 1926—30 å 150,000 kronor vid utgången av innevarande budgetår beräknades vara i det närmaste förbrukat. Då det sålunda gällde att taga under överbägande, huru verksamheten för framtiden skulle bedrivas, hade man att erinra sig den pågående revisionen av 1913 års lag om behandling av alkoholister. Det kunde knappast råda någon tvekan om att revisionen komme att föranleda behov av statlig upplysnings- och understödsverksamhet bland nykterhetsnämnderna under ytterligare längre eller kortare tid. Med hänsyn härtill och då styrelsen utgick ifrån att revisionsförslaget komme att föreläggas riksdagen redan år 1931, inskränkte den sig till att föreslå anordningar för upprätthållande av den nuvarande verksamheten för budgetåret 1930—31. Av detta skäl fann ämbetsverket sig också böra avstå från att ingå på ett närmare bedömande av föreliggande planer på utvidgningar av verksamheten.

Av det anförda lär framgå, att den närmast ansvariga statliga ämbetsmyndigheten för nykterhetsnämndsverksamheten underlåtitt att framföra krav på erforderliga utvidgningar av statens verksamhet på detta område enbart med hänsyn därtill, att den ansett sig kunna med tämlig vissnet utgå ifrån att en lämplig anknytningspunkt till upptagande av frågan om utvidgad statlig verksamhet för nykterhetsnämnderna skulle föreligga redan vid nästkommande års riksdag, nämligen vid prövningen av revisionen av alkoholistvårdslagstiftningen. Emellertid lär det ingalunda kunna tagas för visst, att sistnämnda spörsmål uppkommer till behand-

ling vid nästa riksdag. Den nu pågående revisionen av hela rusdryckslagstiftningen torde i varje fall göra det synnerligen osäkert, huruvida en så viktig del av samhällets åtgärder för alkoholismens bekämpande lämpligen bör upptagas till avgörande utan avvaktande av resultatet av utredningen av det större frågekomplexet. Och då sistnämnda utredning med hänsyn till omfattningen och vikten av de problem, som härvid bliva föremål för prövning, icke rimligen kan tänkas föreligga inom det eller de allra närmaste åren, uppkommer frågan, om staten lämpligen kan och bör ställa sig avvaktande under ännu ett par tre år med avseende på åtgärderna till understöd och upplysning av nykterhetsnämnderna.

Det torde vara utom allt tvivel, att, vilka ändringar som än komma att genomföras i fråga om vår alkohollagstiftning, nykterhetsnämnderna komma att bibehållas såsom de lokala organen för det samhälleliga nykterhetsarbetet med minst lika viktiga och omfattande uppgifter och åligganden som tillkomma dem enligt nu gällande lagstiftning. I detta avseende föreligger ett auktoritativt uttalande, vilket vi så mycket hellre återgiva som det på ett utmärkt sätt ger uttryck för vår egen uppfattning på denna punkt. Uttalandet i fråga avgavs av chefen för socialdepartementet, statsrådet Lübeck, vid den konferens för nykterhetsnämnder, som på föranstaltande av socialstyrelsen ägde rum i Stockholm i juni 1929, och hade enligt referat i Tidskrift för nykterhetsnämnder följande lydelse:

Oberoende av politisk uppfattning och den syn man har på de olika systemen för främjande av nykterhetstillståndet, erkännes från varje ansvars-kännande håll, att nykterhetsarbetet är en riksuppgift av största betydelse och att det är lyckligt att en folkrörelse med detta syfte trätt fram. Ingen kan stå likgiltig inför nykterhetsfrågan och de viktiga problem, som äro knutna därtill. En av de viktigaste insatserna på detta område från statens och överhuvud taget det allmännas sida är skapande och upprätthållande av nykterhetsnämnderna i riket. Ursprungligen kommo, som vi veta, dessa till för att handhava tillämpningen av alkoholistlagen; de utgöra på detta område lekmanorganet. I detta begrepp ligga samlade de krav man ställer på dem, nämligen, att det skall vara medborgerliga och mänskliga synpunkter, som skola vara vägledande för deras arbete och att deras verksamhet skall vara ett uttryck för en god medborgaranda, som icke vill tillåta, att de olyckliga offren för alkoholismen lämnas åt sitt öde, vare sig följderna av alkoholmissbruket äro av offentlig karaktär eller tillhöra hemlivet genom hot mot familjens säkerhet, bärning eller omvårdnad överhuvud taget.

Ni veta alla, att det är många organisatoriska problem, som röra sig på det sociala området för närvarande. Det gäller bland annat att, särskilt ifråga om de många små kommunerna, komma till rätta med svårigheterna att få de lämpliga personerna att ta hand om de sociala uppgifter, som utvecklingen under vår tid hopar på kommunerna, samt att bringa dessa sociala organ i bästa möjliga kontakt med varandra. Vid den omstöpning, som möjligen kan komma att förestå på grund av nu igångsatta utredningar, komma utan tvivel även nykterhetsnämndernas verksamhet att beaktas. På grund av de vunna erfarenheterna av nämndernas hittillsvarande arbete

torde man emellertid redan nu kunna säga, såvitt jag nu kan bedöma, att man inte har att räkna med några grundväsentliga förändringar i nämndernas organisation och arbetssätt.

Nycterhetsnämndernas befogenhet äro stora och deras ansvar sålunda betydande. Jag vill vid detta tillfälle endast uttala den säkra förvissningen, att den ansvarskänsla, som hittills präglat våra nämnders arbete, skall, oberoende av växlingar i verksamhetens detaljer, fortbestå för framtiden, och att nycterhetsnämnderna allt framgent skola visa den fasthet i sitt uppträdande, parad med människokärlek och skonsamhet, som måste utmärka allt arbete av detta slag.

Jag har med dessa ord velat giva uttryck för min uppfattning om nycterhetsnämndsverksamhetens stora sociala betydelse.

Den åskådning, som uppbär detta uttalande, torde icke kunna gendrivas. Nycterhetsnämnderna äro organ, som äro nödvändiga vilken rusdryckslagstiftning som än kommer att bli gällande i vårt land. Vid sådant förhållande bör det enligt vår uppfattning icke komma i fråga att undanskjuta spörsmålet om erforderliga statsåtgärder för nycterhetsnämndernas upplysning och understöd till den mer eller mindre ovissa tidpunkt, då revisionen av den allmänna rusdryckslagstiftningen skall upptagas till prövning.

Det gäller då närmast att bedöma, om den hittillsvarande omfattningen av statens verksamhet på detta område varit tillfyllest. Med avseende härå må framhållas, att det råder en fullständigt enhällig uppfattning bland landets arbetande nycterhetsnämnder, att de äro i behov av avsevärt större hjälp från statens sida än hittills. Belysande härför är den framställning, som på samtliga verksamma nycterhetsnämndssammanslutningars vägnar ingivits till socialstyrelsen med angivande av nämndernas önskemål beträffande den fortsatta statliga verksamheten. I denna framställning framhålls, att, för så vitt gällande lagstiftning på alkoholistvårdens område skall tillämpas på ett effektivt sätt, de organ, som skola handhava lagstiftningen, måste utrustas med behöfliga penningmedel för denna verksamhet. Betänker man, säges det vidare, att arbetsfältet omfattar cirka 2,500 nämnder, av vilka dock ännu ej hälften trätt i verklig funktion, inses lätt att de hittills utgående anslagen ej tillnärmelsevis förmått täcka behovet. De vid förenämnda nycterhetsnämndskonferens församlade representanterna voro också utan meningsskiljaktigheter eniga om den stora betydelsen av den statliga verksamheten på detta område. Betydelsen härav vore tvåfaldig. Å ena sidan vore den av ekonomisk art. Man måste räkna med kommunernas motvilja mot att ställa medel i erforderlig omfattning till nycterhetsnämndernas föfogande, vilken är betingad dels av ekonomiska faktorer, såsom att förhållandena i kommunerna äro sådana att det skulle innebära alltför stora krav på deras offervillighet att tillgodose behovet — t. ex. många norrländska kommuner med deras gleasa bebyggelse och relativt ringa skatteunderlag — dels av vissa andra faktorer, bland

vilka kanske i främsta rummet kommer den allmänna uppfattningen, att staten på grund av sina stora inkomster av rusdryckshanteringen är närmast till att bestrida kostnaderna för nykterhetsnämndernas verksamhet. Den statliga verksamheten har också visat sig hava en psykologisk inverkan, vilken mycket starkt betonades under konferensen, nämligen det gynn-samma inflytandet på nykterhetsnämnderna och de anslagsbeviljande kommunala organen, som åstadkommes därav, att staten tillmäter nykterhetsnämndsverksamheten så stor betydelse, att den särskilt understöder densamma. Det statliga ingripandet vore också ägnat att undanröja allehanda skadliga missuppfattningar om nämndernas uppgifter. Under konferensen framkom också med största tydlighet, att man allmänt ansåg, att förhållandena visserligen hade förbättrats tack vare de statliga insatserna, men att det alltjämt mångenstädes rådde mycket dåliga förhållanden, vilka påkallade fortsatta åtgärder från statens sida.

De i konferensen deltagande nämndsombuden riktade sålunda en enhällig vädjan till socialstyrelsen, »att den måtte göra allt vad som stode i dess makt för att även för framtiden tillförsäkra nykterhetsnämndsverksamheten erforderligt stöd från statens sida, så att med andra ord den statliga understöds- och upplysningsverksamheten bland nykterhetsnämnderna icke blott bibehölles utan även utvidgades till att tillgodose alla skäliga krav från nykterhetsnämndernas sida».

Det torde vara ovedersägligt, att den statliga verksamheten till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet givit goda resultat. Här om vittna såväl statistiska uppgifter om nämndernas verksamhet som personliga erfarenheter av dem, som äga närmare kännedom om nämndernas förutvarande och nuvarande arbetsförhållanden. I fråga om statistiska data må endast anföras, att beläggningen på alkoholistanstalterna uppgick på sommaren 1921 (då understödsverksamheten började) till 163, varav 87 tvångsinternerade, på sommaren 1926 (då den statliga verksamheten erhöll ökad omfattning) till 264, varav 171 tvångsinternerade, och för närvarande uppgår till omkring 375, varav omkring 230 tvångsinternerade. Att detta ökade ingripande mot de asociala alkoholisterna också motsvaras av en vidgad krets av nämnder, som börjat tillämpa lagstiftningen framgår av följande tablå:

Antal intagningar å allmänna alkoholistanstalter på initiativ av nykterhetsnämnder.

	$\frac{1}{8}$ 1916— $\frac{1}{1}$ 1921 (4 år 5 mån.)	$\frac{1}{1}$ 1921— $\frac{31}{7}$ 1925 (4 år 7 mån.)	$\frac{1}{8}$ 1925— $\frac{31}{8}$ 1929 (4 år 1 mån.)
Stockholm	261	494	484
Övriga städer	97	409	503
Landsbygd	18	53	109
Tillhopa	376	956	1,096

Till förebyggande av missförstånd må såsom en kommentar till dessa uppgifter om interneringsfrekvens å alkoholistanstalterna framhållas, att man genom dessa siffror får besked endast om en mindre del av nämndernas ingripande enligt alkoholistlagen, nämligen de fall där förebyggande åtgärder icke lett till åsyftat resultat. Såvisst som det är angeläget att man icke använder strängare medel än nöden kräver, är nykterhetsnämndernas förebyggande verksamhet att beteckna såsom den ojämförligt viktigaste delen av deras uppgifter. Upplysningsarbetet bland nämnderna har därför särskilt inriktat sig på att öka deras förståelse och intresse härför. Det är sålunda att förmoda att nämnderna numera i större utsträckning än förr inrikta sig på och lyckas med dessa mildare ingripanden. Ett interneringsfall motsvaras med hänsyn härtill numera av ett större antal framgångsrika nämndsingripanden utan internering än förr. Det mått på nykterhetsnämndsverksamhetens utveckling, som här meddelade siffror angående interneringsfrekvensen ange, lämnar sålunda ett alltför svagt uttryck härför. Det allmänna intryck om en mera utsträckt tillämpning av den nämnderna åvilande lagstiftningen, som de anförda statistiska uppgifterna framkalla, erhåller stöd av det förhållandet, att nämnderna numera i långt högre grad än för några år sedan inhämta råd och upplysningar, huru de lämpligen böra förfara i förekommande fall. Likgiltigheten för uppgiften har på många håll givit plats för ett mer eller mindre vaket intresse. Härpå häntyder också det stora antalet sammanslutningar av nykterhetsnämnder samt den växande anslutningen till dessa.

Om man också av det nu anförda kan sluta sig till att den statliga insatsen på detta område haft stor betydelse och att härigenom nykterhetsnämndsarbetet i vårt land som en helhet betraktat numera står på ett högre plan än tidigare, är därmed ingalunda sagt att förhållandena i allo eller ens i allmänhet äro tillfredsställande. Tvärtom förefinnas allttjämt på alltför många håll hinder av olika slag för en nykterhetsnämndsverksamhet av nöjaktig beskaffenhet. Den, som haft anledning att något sätta sig in i dessa frågor, kan icke underlåta att finna, att det dess värre fortfarande existerar många nykterhetsnämnder, som äro okunniga, försumliga eller ointresserade för sina uppgifter eller på annat sätt inkompetenta. Ja, fråga är i själva verket om icke, trots vad som åtgjorts, det ännu brister så mycket, att man har fog att säga, att mer än hälften av de kommuner, där det över huvud taget förekommer socialt skadlig alkoholism, saknar en på tillfredsställande sätt fungerande nykterhetsnämnd.

Att den statliga verksamheten till befrämjande av nykterhetsnämndernas verksamhet bör fortgå anse vi därför vara oundgängligen nödvändigt, icke minst med hänsyn till den mycket berättigade farhågan, att eljest den hittillsvarande förbättringen icke rimligen kan väntas bestå för framtiden. Men de jämförelsevis goda resultaten av den hittills bedrivna, relativt föga omfattande verksamheten giva också enligt vår uppfattning stöd

för den åsikten, att staten bör tillgodose berättigade önskemål från nämndernas sida om utvidgning av den statliga insatsen. Vad hittills åtgjorts har icke räckt till för att motsvara vad staten är skyldig att prestera. Med avseende härå må hänvisas dels därtill, att nämnderna mångenstädes ännu icke trätt i funktion trots föreliggande behov härav, dels till den av nykterhetsnämnderna allmänt hävdade meningen, att staten som tillståndsgiver rusdryckshanteringen och drager så stora inkomster av densamma också är närmast till att bota de därav vållade skadorna. Vad särskilt sistnämnda synpunkt beträffar synes det skälet kunna underkännas, att, då staten har så rikligt flödande inkomster av denna hantering, den också i långt vidsträcktare mån än hittills bör hjälpa kommunerna att bära de olägenheter, som åsamkas av missbruk av rusdrycker. Tyngden av denna argumentering framträder givetvis särskilt starkt, om dylika inkomster förut tillkommit kommunerna men numera övergått på staten. Så har ju just skett för kort tid sedan genom antagande av den nya kommunalskattelagstiftningen, vilken torde tillföra statsverket avsevärda skattebelopp av rusdryckshanteringen, vilka tidigare utgått till kommunerna. Att en sådan omläggning icke är ägnad att stimulera kommunerna till ökade utgifter för nykterhetsnämndernas verksamhet, alkoholistvård, m. m. är lika tydligt, som att den för staten medför en moralisk förpliktelse att i högre grad än hittills lätta kommunernas bördor för nämnda ändamål. Härtill kommer att staten ju förfogar över en fond, rusdrycksmedelsfonden, vars avsedda användning direkt pekar på åtgärder av förevarande slag.

De önskemål från nykterhetsnämndernas och nykterhetsnämndssammanslutningarnas sida som vi med stöd av föregående utläggning härmed framföra till riksdagens prövning åsyfta en ganska avsevärd utvidgning av statens åtaganden på detta område, men innebära dock endast ett fortgående efter de hittillsvarande utvecklingslinjerna. I första hand önskar man ett ökat anslag för *Tidskrift för nykterhetsnämnderna*. Det hittillsvarande anslaget utgör 4,000 kronor per år, varmed dock är förknippat det villkoret, att ett exemplar av tidskriften, vilken för närvarande utkommer med nio tolvsidiga häften i litet format per år, skall kostnadsfritt utdelas till varje nykterhetsnämnd, inklusive fattigvårdsstyrelse, som fungerar såsom nykterhetsnämnd. Av nykterhetsnämnderna framhålles, att denna tidskrift har en stor uppgift att fylla inom upplysningsverksamheten. Dess värde som informationsorgan skulle emellertid enligt nämnderna högst avsevärt ökas, om den kunde göras till månadstidskrift, sidantalet per häfte utökas och åtminstone två exemplar kostnadsfritt tillställas varje nykterhetsnämnd. Med avseende å sistnämnda önskemål framhålles det nämligen att det synnerligen ofta förekommer att nämndens övriga ledamöter icke få del av det exemplar, som kostnadsfritt tillställs nämndsordföranden. För att dessa krav skola kunna förverkligas hemställer man om att det årliga anslaget till tidskriften höjes till 8,000 kronor per år.

Den första åtgärd, som vidtogs med anlitande av nykterhetsnämndsanslaget, var anordnande av konferenser och kurser för nykterhetsnämndsledamöter, till vilka inbjödös ombud för nykterhetsnämnderna inom resp. län. Vid dessa höllos föreläsningar om nykterhetsnämndernas uppgifter och befogenheter i fråga om rusdrycksförsäljningen och alkoholistvården; därefter ägde diskussioner rum och nämndernas ombud hade därvid tillfälle att framställa frågor, inhämta råd och upplysningar samt framkomma med önskemål i skilda avseenden. Kostnaderna för anordnandet av konferenserna samt nykterhetsombudens resor bestredos av nykterhetsnämndsanslaget. Ganska snart fann man det lämpligt att förlägga dessa konferenser till Centralförbundets för nykterhetsundervisning allmänna upplysningskurser, av vilka det numera anordnas 7—9 varje år i olika län. Efter 4 eller 5 år, då nykterhetsnämnderna i stor utsträckning erhållit nya ledamöter, återkommer man på detta sätt till ett län, där konferenser förut hållits.

Det samarbete, som kommit till stånd med Centralförbundet, har varit till stort gagn för upplysningsverksamheten bland nykterhetsnämnderna, icke minst med hänsyn till den härigenom ökade anslutningen från allmänhetens sida. Det är nämligen av den största betydelse för nykterhetsnämndernas verksamhet, att de äga stöd av den allmänna opinionen och detta torde bäst kunna vinnas därigenom, att allmänheten får kännedom om nämndernas uppgifter, vilket bland annat sker genom dessa för var och en öppna konferenser.

Sammanlagt ha alltsedan hösten 1921 hållits omkring 65 dylika konferenser, vilka bevistats av ombud för omkring 2,500 kommuner. Totalkostnaden har utgjort omkring 70,000 kronor, motsvarande icke fullt 30 kronor per nykterhetsnämnd.

Genom dessa konferenser hava sålunda omkring 2,500 representanter för nykterhetsnämnder erhållit tillfälle att åhöra instruktiva föreläsningar angående nykterhetsnämndernas uppgifter och befogenheter samt deltaga i de i samband härmed anordnade överläggningarna om nykterhetsnämndernas verksamhet. Dessa 2,500 ombud representera emellertid icke lika många olika nykterhetsnämnder; antalet representerade nämnder vid dessa konferenser, torde uppgå till högst 1,700, vadan sålunda 1/3 av samtliga nykterhetsnämnder ännu icke varit företrädade vid dessa instruktionsmöten. Här till kommer att det sker en ganska snabb omsättning inom nykterhetsnämnderna; med hänsyn härtill torde man vara nödsakad anta, att större delen av den nuvarande uppsättningen nykterhetsnämnder icke varit representerad å någon dylik konferens. Av samma skäl kan man icke, utan att förspilla vunna resultat av denna upplysningsverksamhet, nu upphöra därmed; inom några få år skulle man då vara i det läget, att endast ett fåtal fungerande nykterhetsnämnder erhållit den vägledning, som vinnes genom bevistande av dylika konferenser.

Stockholms stads nykterhetsnämnd erbjuder på grund av sin högt utvecklade verksamhet ett lämpligt studieobjekt för den som vill sätta sig in i alkoholistvårdsverksamheten, och härav har den statliga upplysningsverksamheten begagnat sig på senare tiden. Efter överenskommelse med stockholmsnämnden har socialstyrelsen berett vissa funktionärer i nykterhetsnämnder och sammanslutningar tillfälle att under en eller annan vecka i detalj följa stockholmsnämndens verksamhet under handledning av nämndens inspektörer. I vissa fall, där den representerade nämnden eller sammanslutningen icke förfogat över medel för ändamålet, ha rese- och traktamentskostnaderna blivit bestridda genom nykterhetsnämndsanslaget. Det ligger i sakens natur, att antalet deltagare i dessa kurser måste vara mycket begränsat. Hittills ha endast ett 25-tal personer från olika delar av landet bevistat dem. Detta försök kan emellertid sägas ha slagit mycket väl ut och en god och lämplig form för upplysningsverksamheten bland nykterhetsnämnderna härigenom kommit till stånd.

Det tillgängliga anslaget för denna kursverksamhet har varit så knappt i förhållande till behovet, att resebidragen, vilka utgå enligt lägsta klassen i allmänna resereglementet med vissa inskränkningar ifråga om skjutserättning, i många fall måste ytterligare beskäras. Med hänsyn härtill framträder från nykterhetsnämndernas sida det önskemålet, att anslaget till kursverksamheten, vilket under de senare åren utgjort 8,000 kronor per år, höjes till 13,000 kronor. Av detta belopp skulle 3,000 kronor avses för centrala kurser för funktionärer i nykterhetsnämndssammanslutningar och nämnder i viktigare kommuner.

Lämpligt organiserade *sammanslutningar av nykterhetsnämnder* äro ägnade att underlätta och stödja nämndernas arbete. Dessa bedriva upplysningsverksamhet genom offentliga föreläsningar, informerande artiklar i tidningspressen, cirkulärskrivelser till nämnderna samt genom anordnande av enskilda sammankomster med ombud för nämnderna för överläggning om skilda nykterhetsnämndsfrågor. Sammanslutningarnas styrelser lämna nämnderna bistånd vid utövande av deras åligganden, såsom att företaga utredning i fall av socialt skadlig alkoholism och vidtagna förebyggande och eftervårdande åtgärder gentemot alkoholister, att uppsätta interneringshandlingar m. m. På grund av sin förtrogenhet med de lokala förhållandena kunna sammanslutningens ledande män vidare vara till stort gagn för den statliga upplysningstjänsten.

Med hänsyn till den stora betydelse för nykterhetsnämndernas verksamhet, som en väl organiserad sammanslutning sålunda kan äga, har socialstyrelsen medverkat till bildande av ett flertal dylika sammanslutningar. Sådana ha numera kommit till stånd i de flesta län. För närvarande finnas 27 sammanslutningar, av vilka 19 omfatta ett helt län och 8 s. k. kon-

trollområden; de sistnämnda äro belägna i Värmlands, Gävleborgs och Västernorrlands län, där länssammanslutningar saknas.

Då det är uteslutet, att sammanslutningarna skulle kunna grunda sin ekonomi enbart på medlemsavgifter från de anslutna nykterhetsnämnderna, har understöd utgått till dem från nykterhetsnämndsanslaget. Understöden ha i regel utgjort 300—400 kronor per år och i intet fall ha de överstigit 500 kronor.

Vid den förenämnda nykterhetskonferensen i Stockholm i juni 1929 lämnade ordföranden i Uppsala läns nykterhetsnämndsförbund, professorn J. W. Hultkrantz, en redogörelse för denna sammanslutnings verksamhet, som är belysande för vad man vill ernå genom anordnandet av arbetsdugliga sådana organisationer och därför här nedan återgives efter det i Tidskrift för nykterhetsnämnderna intagna referatet.

Sedan sammanslutningen mellan nykterhetsnämnderna stiftats i Uppsala län, hade talaren fått litet mera kännedom än tidigare om de svåra förhållanden på landsbygden. Otivelaktigt voro på många håll de ekonomiska svårigheterna avgörande, och därför vore det fördelaktigt, om nämnderna kunde få anslag av statsmedel i större utsträckning än hittills. Men där mötte också andra svårigheter, nämligen att det i en liten kommun vore svårt för grannsämjans skull att vidtaga effektiva åtgärder, att förmana eller upplysa eller eventuellt åstadkomma förberedande åtgärder för internering. Men dessa svårigheter kunde avhjälpas därigenom, att nykterhetsnämndssammanslutningarna skaffade sig ombudsmän, som kunde direkt delta i det personliga arbetet ute i kommunerna. Sammanslutningen i Uppsala län hade gjort ett svagt försök i den riktningen. Nykterhetsnämndssammanslutningens ombudsman, vilken vore sekreterare i Uppsala län nykterhetsnämnd, hade ett par gånger blivit kallad ut av nykterhetsnämnder på landsbygden för att hjälpa dem med utredningar. Nykterhetsnämnden behövde då inte själv kalla in alkoholmissbrukaren inför sittande nämnd, utan ombudsmannen gjorde besök hos vederbörande och vidtog på nämndens uppdrag erforderliga åtgärder. Det har också förekommit, att ombudsmannen varit nykterhetsnämnder på landet behjälplig med uppsättande av interneringshandlingar och dylikt. En del drinkare i angränsande kommuner hade för vana att skaffa sig sitt rus i Uppsala, där de hamnade i polisarresten. Ombudsmannen hade för sådana fall fått fullmakt av vederbörande nykterhetsnämnd att å dess vägnar och med dess myndighet varna ifrågavarande person, vilket syntes vara en mycket efterföljansvärd anordning, eftersom det knappast finnes något tillfälle, då en varning komme så lägligt, som när vederbörande släpptes ut ur arresten, sedan han sovit ruset av sig. Detta vore de första trevande försöken i Uppsala län att genom sammanslutningens ombudsman personligen hjälpa kommunerna. Men därtill behövdes det medel. Det ginge en hel del till resekostnader och vidare måste ombudsmannens tidspillan ersättas; talaren trodde emellertid att de medel, som användas för anställandet av en ombudsman med de angivna uppgifterna, voro mycket väl använda.

Vid samma konferens gjordes även ett uttalande i denna fråga av en annan sakkunnig person, direktör H. Göransson vid statens vårdanstalt å

Wengarn för alkoholister, vilket ger en annan viktig synpunkt på sammanslutningarnas betydelse.

Han framhöll, att man på Wengarnsanstalten ofta fick förfrågningar från enskilda personer i olika delar av landet, hur man skulle förfara för att få en person internerad. Av de lämnade skildringarna framginge mängen gång, att det gällde farliga alkoholister. Vederbörande hänvisade då till nykterhetsnämnden eller fattigvårdsstyrelsen i hemorten. Så långt vore allt gott och väl. Men det var värre, när nykterhetsnämnden sedan kom tillbaka till anstalten och relaterade precis samma fall samt frågade: »Hur skola vi bära oss åt för att internera karlen?» I dylika fall skulle det vara synnerligen lämpligt om alltid en länsammanslutning kunde träda in och genom sin ombudsman vara nämnden till hjälp. Det behövdes otroligt mycket upplysning på landsbygden om interneringsförfarandet och det hjälpte ofta inte, att man skickade vederbörande en kommentar till alkoholistlagen, ty i många fall vore det ändå ett för svårt företag för en oerfaren ordförande att klara saken.

Det vore av stor moralisk betydelse för nykterhetsnämnderna och fattigvårdsstyrelserna, att de svetsades tillsammans i sammanslutningar. Talarens erfarenhet hade lärt honom, vilka påfrestningar nykterhetsnämnderna i mindre landskommuner ofta utsätta sig för genom att taga initiativ till en internering, och han kunde inte underlåta att uttala sin beundran för det moraliska mod, som oftade visades av enskilda ledamöter i nykterhetsnämnderna, ty det vore ofta förenat med synnerligt obehag att taga itu med en alkoholistinternering. Det måste med hänsyn härtill innebära ett värdefullt moraliskt stöd för en nykterhetsnämnd att inte stå ensam utan kunna trygga sig till en större sammanslutning. Sammanslutningarnas uppgift vore sålunda å ena sidan att hjälpa nykterhetsnämnderna till rätta ifråga om förfarandet och å den andra att lämna det moraliska stöd, som låge i själva förefintligheten av en sådan sammanslutning.

I ovanberörda framställning till socialstyrelsen anföra nykterhetsnämndernas representanter om anslagsbehovet för sammanslutningarna bl. a.:

Till sammanslutningarnas allmänna omkostnader erfordras ett bidrag av 500 kronor i medeltal per sammanslutning att fördelas med hänsyn till sammanslutningarnas omfattning och det presterade arbetet. Dessa allmänna omkostnader hava hittills täckts dels genom medlemsavgifter, dels av det understöd, som lämnas av statsmedel. Det anses emellertid som mindre lämpligt, att en del nämnder, vilka för övrigt tillhöra den kategori, som sammanslutningarna ha minst besvär med, skola bekosta »missioneringen» bland de svaga nämnderna. Detta är en det allmännas angelägenhet, varför vi föreslå, att i riksstaten upptages ett belopp om 500 kronor i medeltal per sammanslutning — tillhoppa 12,500 kronor — att användas till de allmänna utgifterna, såsom lokalhyror, porto, telefon, trycksaker, upplysningsmateriel, styrelsesammanträden samt något arvode till den verkställande ledamoten.

Häri är dock intet anslag beräknat till konsulterande verksamhet bland nämnderna eller till resebidrag till nämnderna för beivrande av sammanslutningarnas sammanträden. För dessa senare ändamål erfordras ett belopp om minst 10 kronor per nämnd, d. v. s. tillhoppa 25,000 kronor. Det har nämligen visat sig, att det bästa resultatet ur upplysningssynpunkt

vinnes genom den konsulterande verksamhet sammanslutningarna bedriva hemma hos nämnderna varvid man är i tillfälle att sammanträffa med hela nämnden och dryfta de just för denna nämnd aktuella spörsmålen. Av nämnda medel skulle även täckas utgifter för nämndernas representation vid sammanslutningarnas allmänna sammankomster. Vid dessa sammankomster bedrivs en omfattande upplysningsverksamhet såväl i form av föreläsningar av på detta område erfarna personer som ock genom de otvungna tankeutbyten, vilka härvid ofta komma till stånd. Det har emellertid visat sig svårt att få nämnder från kommuner, vilka ej åtnjuta kommunalt anslag, representerade vid dessa sammankomster, ty de enskilda ledamöterna ha ej alltid råd att på egen bekostnad inställa sig. Ett resebidrag om t. ex. 5 kronor per representerad nämnd förefaller icke oskäligt.

Sammanlagt föreslås sålunda ett belopp till sammanslutningarna av 37,500 kronor eller i runt tal 37,000 kronor.

Direkta understöd till nykterhetsnämnder. Uppgifterna för nykterhetsnämnden i en kommun, där det förekommer socialt skadligt alkoholbruk, äro av den beskaffenhet, att deras fullgörande kräver ett fortlöpande arbete mellan nämndens sammanträden. Det ligger i sakens natur, att upprätthållande av en sådan verksamhet i längden förutsätter, att nämnden har något anslag till sitt förfogande. Mångenstädes ha kommunerna emellertid underlåtit att anslå erforderliga medel till nykterhetsnämndernas verksamhet. För att i någon mån uppmuntra kommunerna härtill har staten genom de statliga understöden till nykterhetsnämnderna, varom bestämmelser meddelats i kungörelsen den 12 november 1926 (nr 456), lämnat ersättning åt kommunerna för deras utgifter för nykterhetsnämndernas verksamhet.

Sammanlagt ha under de åtta år sådant understöd utgått utdelats omkring 110,000 kronor. Under de senare åren ha årligen stått 15,000 kronor till förfogande för detta ändamål. Av redogörelserna för användningen av detta anslag framgår att de meddelade understödsbeloppen i genomsnitt uppgått till endast 60 % av de begärda beloppen, trots att härvid tagits i betraktande endast sådana ansökningar, som i och för sig, d. v. s. om tillgång på medel funnes, vore av beskaffenhet att de borde tillgodoses helt och hållet. Reduceringarna hava sålunda framtvingsats av knappheten på medel. Med hänsyn härtill har det icke varit möjligt att i önskvärd omfattning stödja nykterhetsnämndernas fortlöpande verksamhet, denna del av nykterhetsnämndernas uppgifter, som är detta arbetes A och O. Och då kommunerna ofta underlåtit att förse nykterhetsnämnderna med nödiga medel för att upprätthålla denna verksamhet, har följden därav blivit, att det egentliga nykterhetsnämndsarbetet mångenstädes legat nere av brist på ekonomiska resurser, till skada för nykterhetstillståndet i landet.

I nykterhetsnämndsrepresentanternas framställning säges om dessa understöd bl. a.

Kartong med rättelser å sid. 11 och 12.

Det nuvarande anslaget motsvarar endast cirka 6 kr. per nämnd, om varje nämnd skulle göra ansökan. Det förhållandet, att endast ett fåtal nämnder ansöka om statsunderstöd, får ej fattas som ett belägg för att behovet är ringa. Det är tvärt om de nuvarande snäva bestämmelserna för beviljande av understöd och de prutningar, som ändock måste företagas, vilka avskräcka nämnderna från att offra tid och arbete för uppsättande av ansökningshandlingar.

Nämndernas representanter föreslå därefter dels att bestämmelserna angående dylika understöd ändras därhän, att även nykterhetsnämnd, som av det ena eller andra skälet icke erhållit kommunalt anslag, måtte kunna komma i åtnjutande av understöd av statsmedel, dels att anslagsposten måtte tillmätas så, att reducering av understöden till nämnder, vilkas verksamhet fyller skäliga anspråk, icke skall behöva förekomma av den anledningen att det tillgängliga anslaget är för lågt beräknat. Med hänsyn härtill hemställes, att anslagsposten till direkta understöd till nykterhetsnämnderna höjes till 50,000 kr., motsvarande i genomsnitt 20 kr. per nykterhetsnämnd.

Sedan år 1926 har inom socialstyrelsen funnits anställd en *särskild tjänsteman för handläggning av nykterhetsnämndsärenden*. Dennes uppgift har varit dels att föredraga de på styrelsens beslut ankommande ärendena på detta område, dels att självständigt fullgöra övriga till upplysningstjänsten hörande uppgifter, såsom skriftväxling med nykterhetsnämnder och sammanslutningar i hela landet, rådgivning vid personliga besök å tjänsterummet av nykterhetsnämndsfunktionärer m. fl., resor till större och viktigare kommuners nykterhetsnämnder, medverkan vid nykterhetsnämndskonferenser, anordnande av studiekurser m. m. Med hänsyn till det nära sambandet mellan denna verksamhet och de uppgifter som tillkomma socialstyrelsen i egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården har denne tjänsteman även fått sig anförtrott vissa åligganden rörande alkoholistvården. Utgifterna för dennes arvode, vilket är fastställt till 7,200 kronor per år (vartill kommer dyrtidstillägg enligt vanliga grunder), hava uppgått till omkring 7,500 kronor per år, häri inräknat vikariatsarvode. I socialstyrelsens framställning om det provisoriska anslaget för nästa budgetår upptages dels den för tjänstemannen fastställda grundlönen 7,200 kronor, dels 332 kronor för vikariatsersättning och dels ett ålderstillägg enligt vanliga grunder å 468 kronor, vilket skäligen synts böra få utgå i betraktande av att tjänstemannen ifråga vid utgången av löpande budgetår skött hit hörande arbetsuppgifter under fyra år. Med hänsyn till att det vore fråga om en alltjämt provisorisk anordning avstyrkte emellertid föredragande departementschefen denna hemställan, den enda ändring han gjort i styrelsens framställning. Enligt vår ovan angivna uppfattning bör emellertid denna verksamhet icke längre betraktas såsom provisorisk utan såsom en statlig angelägenhet, betingad icke minst av statens moraliska förpliktelser på detta område. Vid sådant

förhållande synes det icke vara något att erinra mot socialstyrelsens förslag på denna punkt, vilket innebär, att denna tjänsteman erhåller avlöning (och icke längre arvode) enligt gällande lönereglemente med de förmåner och skyldigheter, som följa därav. Till dess ytterligare erfarenheter vunnits bör han emellertid kvarstå å extra stat.

I nykterhetsnämndsrepresentanternas framställning erinras om att till uppsiktsmyndigheten för närvarande utgår ett anslag å 7,500 kronor och hemställas utan närmare motivering om höjning härav till 12,000 kronor. Orsaken härtill är, efter vad som inhämtats, att man inser att den nuvarande tjänstemannen icke kan utan biträde av medhjälpare fylla de alltmer växande anspråken på honom i och med verksamhetens utvidgning. Då det icke är minst viktigt, att ledningen av denna verksamhet motsvarar berättigade krav, och då det är känt att den av socialstyrelsen utlovade tioårsredogörelsen för alkoholistvården i Sverige under åren 1916—1926 icke kunnat avgivas just på grund av brist på härför tillgängliga arbetskrafter, synes det föreligga skäl att tillmötesgå nykterhetsnämndernas framställning på denna punkt. Den närmare utformningen av bestämmelserna om användningen av denna anslagspost torde riksdagen kunna överlämna åt Kungl. Maj:t.

Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att ledningen av den statliga verksamheten på detta område liksom hittills lämpligen synes böra handhavas av socialstyrelsen efter samråd i erforderliga fall med kontrollstyrelsen och statens inspektör för fattigvård och barnavård.

I enlighet med ovanstående utläggning skulle anslagsbehovet för den statliga understöds- och upplysningsverksamheten bland nykterhetsnämnderna för budgetåret 1930/31 framgå av följande uppställning:

Tidskrift för nykterhetsnämnderna	8,000 kronor
Konferenser och kurser för ledamöter av nykterhetsnämnder och sammanslutningsstyrelser	13,000 »
Understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder	37,000 »
Understöd för nykterhetsnämndernas verksamhet.....	50,000 »
Uppsiktsmyndigheten	12,000 »
	Tillhoppa 120,000 kronor

Som ovan framhållits förutsättes anslaget skola utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel. Även om anslaget är beräknat endast för nästkommande budgetårs behov, synes det dock lämpligt att liksom hittills giva det karaktär av reservationsanslag.

Då vi härmed framföra dessa anslagskrav, vilja vi erinra om att denna verksamhet påbörjades på initiativ av riksdagen. 1921 års riksdag beviljade nämligen på enskilda motionärers yrkanden de två anslag å tillhoppa 150,000 kronor för främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet, som la-

de grunden till den statliga insatsen på detta område. Det rådde beträffande detta förslag helt naturligt delade meningar om lämpligheten av att på enskilt initiativ anslå så stora belopp. Man tager nog icke miste om man gör gällande att, då förslaget dock segrade, utgången berodde på en allmän känsla av att nykterhetsnämndsverksamheten utgör en samhällelig uppgift, som kan och bör stödjas av envar ansvarsställande medborgare oberoende av politisk uppfattning eller skilda meningar ifråga om regleringen i övrigt av alkoholspörsmålet. De senare årens ökade erfarenheter om nykterhetsnämndernas verksamhet torde hava kommit denna uppfattning att bliva alltmer allmänt omfattad. Det är väsentligen med stöd av detta förhållande att befrämjandet av nykterhetsnämndernas verksamhet utgör en angelägenhet, varom alla utan meningsskiljaktigheter kunna samla sig, som vi icke ansett oss kunna underlåta att bringa nykterhetsnämndernas önskemål under riksdagens prövning.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte besluta om höjning till 120,000 kronor av det å femte huvudtiteln under avdelningen alkoholistvård upptagna reservationsanslaget å 40,000 kronor till befrämjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. under budgetåret 1930/31.

Stockholm den 21 januari 1930.

J. Bergman.

A. J. Bårg.

Oscar Olsson.

Ulrik Leander.

Oscar Ericson.
